

ДРУШТВО ЗА ЗАШТИТУ ДЕЦЕ

Милан Радовановић

Секција за историју медицине Српског лекарског друштва
Друштво термичара Србије
Савез филателиста Србије

Већ дуже времена се у оквиру војне поште на Солунском фронту и Крфу повремено појављују поштанске карте са карактеристичним називом на свим до сада уоченим картама: „Друштво за заштиту деце / основано новембра 1917 године у Водени“ – називом крајње неуобичајеним за ратне услове (Сл. 1). На већини карата се испод наведеног текста на левој половини карте налази и додатни текст који ближе објашњава само Друштво и његову функцију. Текст, о коме је реч гласи, како следи:

„Друштву је циљ да ради на подизању физичког и моралног здравља народног подмлатка и на отклањању свију узрока побољевања и велике смртности код деце, као и њиховог моралног пропадања; а првенствено да прикупља и да се стара о напуштеној и незбринutoј деци, као и о деци српских ратника.

Ради постигнућа овог циља друштво оснива разне установе за децу.

Друштво за сада има ове одељке: Дечје Склониште, Главни Стан Малих Четника (скаута) и Планинки и Радничку школу за одрасле дечаке и девојчице.

Чланови редовни плаћају 6 дин. годишње, утемељивачи најмање 50 дин. годишње, добротвори најмање 500 дин. једном за свагда и велики добротвори најмање 1.000 дин. једном за свагда“.

Са десне стране посматране карте налазе се уобичајене двојезичне ознаке – на српском и француском језику („Дописница – Carte postale“), адресне линије и у самом горњем десном углу „СРБИЈА“ (ћирилицом) и „SERBIE“.

Испод наведеног текста, дуж целе карте, налази се: „Чист приход од ових карата је намењен за друштвене циљеве“.

Иначе, карта је упућена 20. децембра 1917. године (податак са полеђине карте, јер је на поштанском жигу недовољно јасан) из војне поште ВП 96 (24. пешадијски пук) преко ВП 999 (војна пошта Врховне

команде) у војну пошту ВП 4 (војна пошта Првог пешадијског пука). Карта је, као и сва остала пошта, цензурисана правоугаоним солунским цензурним жигом „ПРЕГЛЕДАЛА / ВОЈНА ЦЕНЗУРА (??)“ љубичасте боје и са гледишта поштанске историје била би крајње уобичајена, да се на њој не налази поменути текст Друштва за заштиту деце.

стицај необичних и случајних околности довео је да се дође до неопходних података о Друштву за заштиту деце: моје повезивање са Српским лекарским друштвом, секцијом за историју медицине у лику проф. др Бране Димитријевића преко проф. Ђукановића, који је у часопису *Филателста* уочио мој чланак о Британским медицинским мисијама у Србији 1915. године, куповина књиге „Руска добротворна помоћ Србији у ратовима 1912–1917“ Галине Шевцове, надахнут и аргументован предговор проф. др Бране Димитријевића у коме се на 19. страни позива на „Оснивање Друштва за заштиту деце и његов програм рада“, штампано у штампарији Топографског Одељења Врховне команде, Солун, 1917, контакт са њиме и његовом љубазношћу добијена копија наведене књижице (Сл. 2) што је све омогућило, коначно, решавање енигме ових карата.

Већ прва страница књижице Друштва за заштиту деце открива податак да је ово Друштво основано на Оснивачкој скупштини Друштва за заштиту деце 30. новембра 1917. године у Водени (данашња Едеса). Књижица има 40 страница и састоји се из два дела: „Мали четници“ (први део) и „Оснивање Друштва за заштиту деце“ (други део). Први део се односи на извештај о раду Одбора за Логор младих четника у Водени и основна правила Скаутизма. Други део „Оснивање Друштва за заштиту деце“ дефинише права и обавезе. Његов први задатак је да проучава узроке смртности, побољевања и моралног пропадања деце и да створи установе и изналази средства којима ће то спречити или још боље предупредити. Не улазећи више у разраду овог материјала, открива се још једна непознаница у ширем смислу: име др Милоша Ђ. Поповића.

Шта рећи о Милошу Ђ. Поповићу после четири рада посвећена његовом делу и лику [2,3,4,5]. Ипак, даће се у најкраћем његова биографија и активности којима се посветио, како следи:

Милош Ђ. Поповић је рођен 27. фебруара 1876. године у Чајетини, Кнежевина Србија. После завршене основне школе у Ужицу и гимназије у Смедереву, Крагујевцу и Београду, као стипендиста српске Владе М. Поповић је 1895. године уписао Медицински факултет у Бечу, који је завршио 1901. године. Основао је Друштво трезвености 1901, Савез трезвене младежи 1907, Савез извидника и планинки 1911, Друштво лекара и апстинената 1911, Друштво за заштиту деце у Водени 1917, организовао је Државно одељење за заштиту деце у Министарству социјалне политике 1919, био је председник Управе Соколског Савеза, члан Друштва умних радника, члан Управе Народне Одбране и члан Друштва за помоћ гладнима у Русији [5]. Укратко, био је у служби као срески, болнички и војни

лекар и начелник Министарства Социјалне политике, после чега је пензионисан.

Враћајући се на тему овог рада навешће се текст М. Ђ. Поповића објављен у Скаутском гласнику из 1928. године, где, између осталог, стоји:

„У Водени где се у центру за опоравак налазио велики број војника, сакупило се много деце избеглица. Они су са лименкама од конзерви тражили храну од војника. Увидевши да је децу неопходно организовати сазвао сам 25. јуна 1917. године састанак коме су присуствовали: др С. Димитријевић, санитарски мајор, др Михаило Петровић, санитарски капетан, Милан Митровић, ветеринар, др Валсамаџис, лекар, Митар Митровић и В. Војиновић, медицинари, госпођа Станић и Милош Букановић, учитељ и поп Љубомир Радовановић. Усвојена су два правила: 1. Циљ – прикупљање деце од 10 до 17 година и извођење наставе по скаутском систему, и 2. Главни стан скаута бројаће 5 чланова: начелник, домаћин, деловођа и два надзорника. Усвојен је Пословник о раду и прописан наставни план који је предвиђао хигијенско васпитање, морално учење, умно–практичне поуке и национални развој. После неколико дана почео је упис деце. Од управе војног логора узели смо на реверс мале шаторе и подигли логор. Од Америчког Црвеног крста у Солуну узели смо кошуље и направили дечије хаљине... Од босоноге, чупаве и неумивене деце за неколико часова постала су чиста и ошишана. Није потребно описивати радост оних који су направили ово дело...“

У постојећој литератури [6] нађени су још неки допунски подаци, од којих ће бити наведени само неки. У Водени се налазио прилично велики Логор за српске избеглице где је регистровано 3.100 лица, од чега неколико стотина деце. О овоме логору бринула се америчка мисија. Одбор дечијих пријатеља сакупио је одређена средства и за 22 деце подигао мали логор (6. јула 1917). Наставу за ову децу су обављали добровољни учитељи при чему је било укључено у наставу и четничко–скаутско васпитање. Комесар за српске избеглице је пописао почетком октобра 1917. године децу–избеглице из Битоља и околине Водене старости од 7 до 14 година: 65 дечака и 105 девојчица. Управа логора малих четника је прихватила идеју спајања ових двеју група па је тако основана школа чији је рад почео 5. октобра 1917. године. Друштво за заштиту деце формирано је 30. новембра.

На основу изложеног, може се констатовати да је прва описана карта Друштва за заштиту деце коришћена већ после 20 дана од оснивања Друштва и представља доказ о агилности и ефикасности рада истог.

Друга карта Друштва за заштиту деце приказана је на Сл. 3 и мало се разликује од претходне: нема натписа „Србија“, а уместо „Дописница“ пише „Дописна карта“ и то само на српском језику – ћирилицом. Новина, у односу на претходну, је што се са леве стране налази податак о

пошиљаоцу (пише „шаље“). Карта је упућена 1. маја 1918. године из ВП 76 (19. пешадијски пук) преко ВП 999 (војна пошта Врховне команде) за Сент Жан на мору (St. Jean s/m), Француска (долазни поштански жиг од 29. маја 1918.). Поред незаобилазне српске војне цензуре у Солуну „ПРЕГЛЕДАЛА / ВОЈНА ЦЕНЗУРА (56)“ љубичасте боје, интересантан је и део текста, који се налази на полеђини ове карте: „али му се надам 2. маја по нашем, када је концерт малих четника...“, који такође говори о успешној реализацији постављених циљева. Оно чиме се ова карта разликује од претходне је додатни текст у делу са леве стране: поред већ наведена три одељка Друштва за заштиту деце налазе се два нова: Штедионица и Дечја амбуланта. Ово речито говори о проширењу постојећих капацитета Друштва додатним организационим јединицама, где се, поред бриге о чувању новца, посебно још посвећује пажња здрављу питомца.

Следећи пример дат је на Сл. 4. То је поштанска карта Друштва за заштиту деце са свим елементима прво описане карте, али другачијих геометријских карактеристика и неће се зато детаљније описивати. Карта је упућена са Крфа (жиг Министарске поштанске станице од 4. априла 1918. и уобичајени крфски жиг „POSTES SERBES“, који се користио само на пошиљкама за иностранство) за Ментон (Menton) па преупућена за енглеску болницу („Senatorium anglais“), Саланш (Salanches), Француска. На карти се налазе отисак правоугаоне српске крфске цензуре на француском „CENSURE MILITAIRE SERBE“ и долазни жиг поште у Француској.

Следећи пример односи се на карту показану на Слици 5, која сем истог штампарског слога за „Дописну карту“ не би ни била разматрана да се на полеђини (Сл. 6) на самом врху карте не налази текст „Издање Друштва за заштиту деце – Серија I. бр. 2“, а испод – текст „Како скаутизам (четничко васпитање) може да лечи и поправља мане и недостатке народног васпитања (По ђенералу Баден Паулу)“ Даљи текст који обухвата „Мане и недостатке народног васпитања“, „Појаве (узроци и порекло)“ и „Скаутизам“ се неће објашњавати, јер се могу прочитати са слике.

Последњи приказан примерак (Сл. 7) издања поштанских карата Друштва за заштиту деце знатно се разликује од претходних: поред истог текста, али различитог распореда и различитих геометријских карактеристика у односу на прву описану карту у овом раду, са леве стране, уместо информација, о Друштву за заштиту деце налази се слика регента Александра у војничкој униформи. Такође, уместо досада коришћеног назива друштва – „Друштво за заштиту деце“ налази се нови текст „Друштво за заштиту југословенске деце“.

Карта је упућена из Ниша 10. јуна 1919. године за Велики Бечкерек и, поред полазног поштанског жига Ниша има и веома слаб отисак цензурног жига, који би, вероватно, требало да буде кружни цензурни жиг „Краљевска / војна цензура / Панчево“. Како је у то време званичан назив

нове државе био „Краљевство Срба, Хрвата и Словенаца“ и, како је већ на Крфу и Солунском фронту уведен појам „југословенства“, предпоставка је да је и ова карта била издата у временском периоду пре пробоја Солунског фронта.

На основу изложеног може се констатовати да је Друштво за заштиту деце било веома активно и, поред осталих активности, издавало и поштанске карте у добротворне сврхе („Чист приход од ових карата је намењен за друштвене циљеве“). Такође, наведених пет издања ових поштанских карата указују да су се добро продавале и користиле, иначе не би било пет издања. Приказано је пет поштанских карата уз велику вероватноћу да постоје и друге. На то указује текст на карти са слике 5 – „Издање Друштва за заштиту деце – Серија I, бр. 2“, јер ако постоји Серија I, бр. 2, мора да постоји и „Серија I, бр. 1“, најмање.

Литература

1. Поповић МЂ. Оснивање Друштва за заштиту деце и његов програм рада, Топографско одељење Врховне команде, Солун, 1917
2. Димитријевић Б. Др Милош Ђ. Поповић и алкохолно питање у српској војсци и држави, <http://www.rastko.net/medicina/>
3. *Dimitrijević B. Salvation and hope: Dr Milos Dj. Popovich and the scouting movement in the Kingdom of Serbia*, <http://www.rastko.net/medicina/>
4. Димитријевић Б. Спас и нада: Скаутизам у Краљевини Србији, <http://www.rastko.net/medicina/>
5. Димитријевић Б. Неисцрпиви др Милош Ђ. Поповић, <http://www.rastko.net/medicina/>
6. Бојић Д. Српске избеглице у Првом светском рату (1914-1921), Завод за уџбенике, Београд, 2007
6. Станојевић С. Народна енциклопедија, Матица Српска 1938, књига 3, стр.490,